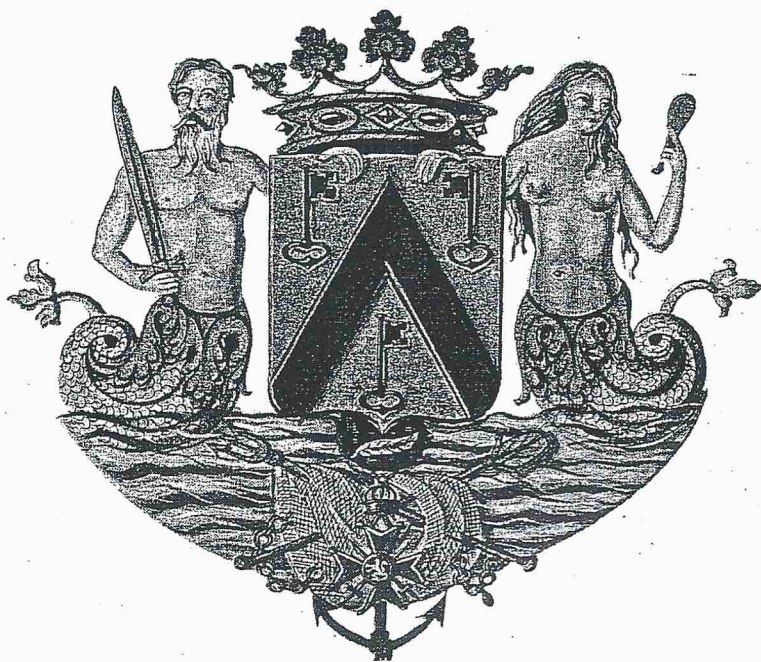
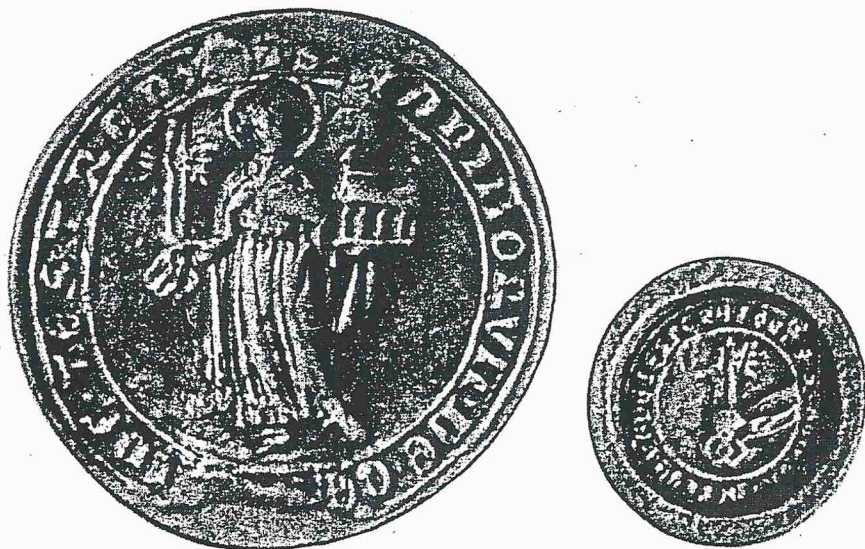

Het stadswapen van Oostende

Over het algemeen is het niet gemakkelijk de oorsprong van een oud familie, stads- of gemeentewapen te ontdekken en de betekenis van de erin voorkomende figuren te achterhalen. De oudste bewaarde afbeeldingen van deze blazoenen dateren gewoonlijk van verscheidene eeuwen na het ontstaan ervan. Zegels waarop die wapens afgebeeld zijn, vindt men al vroeger. Zij hebben echter het nadeel dat zij uiteraard niet gekleurd zijn. Anderzijds zijn er veel stadszegels die oorspronkelijk geen wapenzegels waren en bijgevolg geen heraldische waarde hebben. De oudste zegels van de stad Oostende maken hierop geen uitzondering. Tot in de 16de eeuw gebruikte de Oostendse magistraat een zegel waarop Sint-Pieter afgebeeld staat. In de linkerhand droeg de heilige twee sleutels en op de linkerhand een maquette van een kleine kerk. Het tegenzegel vertoonde een rechterarm waarvan de hand ook twee sleutels vasthield.

AFBEELDING I

Zegel en tegenzegel van de stad Oostende, 1335. (ARA. Brussel, Verzameling zegelafgietsels, nrs. 19255 en 19256 ; foto ARA. Brussel).

Het huidige wapen van de stad Oostende, toegekend bij K.B. 30.11.1838, wordt als volgt beschreven : "een geel veld, met eenen zwarten keper met dry zulke sleutels, de twee aan de bovenzijde tegen elkander staende, het wapen gedekt met eene gulden kroon en hebbende tot schilddraegers, ter regter zyde, eenen zeeman, en ter linker zyde, een sireen naer het leven".

Hoe is men van het oude Sint-Pieterszegel gekomen tot het zegel en blazoen met de keper en de drie sleutels ? Dat deze laatste afkomstig zijn van Sint-Pieter die er ook al twee in de hand hield, schijnt op het eerste gezicht evident. Hoe heeft de keper zich echter tussen die sleutels genesteld ?

Het oudste spoor van een stedelijk zegel van Oostende vindt men in een oorkonde van 10 december 1303. Filips, zoon van graaf Gwijde van Dampierre, zelf graaf van Chieti en Loreto, gaf op die datum aan de stad toestemming een nieuw zegel en tegenzegel te laten maken. Het oude was vernietigd in Brugge, op bevel en in tegenwoordigheid van genoemde Filips en zijn broers Jan van Namen en Gwijde van Zeeland.

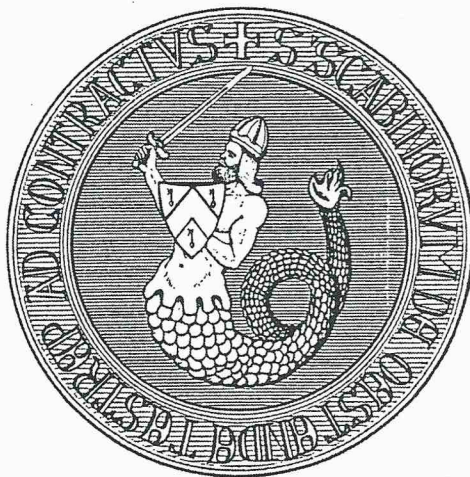
Het nieuwe zegel van de Oostendse magistraat had een doormeter van 68 mm. Het stelde Sint-Pieter voor, rechtstaande en het hoofd omgeven door een nimbus. In de rechterhand droeg de heilige twee sleutels, op de linkerhand hield hij een kleine kerk. In het tegenzegel was een rechterarm afgebeeld waarvan de hand twee sleutels vasthield. Later vindt men zegels waarop dezelfde afbeeldingen staan. De matrijs schijnt echter dezelfde niet meer te zijn als in de 14de eeuw en de diameter van het zegel bedroeg slechts 65 mm.

Dit Sint-Pieterszegel werd eeuwen lang gebruikt als "zegel van zaken". Op 24 november 1517 besloten burgemeester en schepenen van Oostende voortaan ook gebruik te zullen maken van een "zeghele van verbande" en bepaalden tevens voor welke akten dit moest gebruikt worden. Het stelde voor "toot ende boven de signature van den voorseiden houden zeghele van zaken eene zeeriddere ghewapent, hebbende de figure van der middelwaert van eener menssche ende van der middel nederwaert van eenen vissche, houdende in zyne rechter hand de ghelyckenesse van eenen zweerde ende in zynen slynckerhand de voorseide stede wapene"

AFBEELDING II

Zegel van de stad Oostende, 1504. (ARA. Brussel, Verzameling zegelafgietsels, nr. 6468 ; foto ARA. Brussel).

AFBEELDING III

Hypothetische reconstructie van het 'zeghele van verbande' der stad Oostende, 1517. (Tekening door de auteur)

Spijtig genoeg schijnt er geen enkel exemplaar van dit zegel van verbande bewaard te zijn. In ieder geval zou men hier voor de eerste maal het wapen van Oostende op een zegel aantreffen. Nu duurt het tot 1682 vooraleer men een eerste voorbeeld vindt van een heel nieuw zegeltype.

Ditmaal gaat het om een echt wapenzegel. Op het schild is een keper afgebeeld, vergezeld van drie paalsgewijze geplaatste sleutels, twee en één, waarvan de baarden naar rechts gewend zijn. Alle latere zegels van de stad Oostende onder het Oud Regime waren van een dergelijk type. Hieruit kan men afleiden dat Oostende het keper en drie sleutels-zegel aangenomen heeft tussen 1523 en 1682. Het zeeridder-type kan hier niet in aanmerking komen, aangezien men geen zekerheid heeft over de samenstelling van het daarop afgebeeld stadswapen van Oostende.

Er zijn wel een paar beschrijvingen gekend van het stadswapen die uit die periode dateren. In 1557 beschreef C. Gailliard dit blazoen als "*d'or au chevron de sable et troes cleefs en pal de mesmes*". Dit wapen wordt afgebeeld op een heraldische kaart van 1610. De baarden van de twee bovenste sleutels zijn hier naar elkaar toegewend, wat niet overeenkomst met de afbeelding ervan op de stadszegels. In ieder geval blijkt hieruit dat ten laatste in 1610 het stedelijk wapen van Oostende hetzelfde was als dat van nu.

De vraag is nu waar deze heraldische figuren vandaan komen. Dat Sint-Pieter, eerste patroon van de parochiekerk en visser zoals vele middeleeuwse Oostendenaars, verantwoordelijk is voor de sleutels lijkt geen twijfel. De betekenis van die sleutels? Een klein kind zal vertellen dat Petrus de sleutels van de hemelpoort bewaart... Men kan er echter meer in zien dan een kinderlijk vrome reminiscentie aan de heilige portier. Herinneren deze sleutels niet aan de verheffing van Oostende tot stad door Margareta van Constantinopel en Gwijde van Dampierre, waarvan men de weerslag vindt in de oude stadskeure van 28 juni 1267? Een middeleeuwse stad veronderstelt muren die ze afscheidt van het omringende platteland en poorten waarop grote zware sleutels passen. De bron van de sleutels in het stedelijk blazoen schijnen dus de patroonheilige én de oprichting van de stad Oostende.

AFBEELDING IV

Tegenzegel van de stad Oostende, 1682. (ARA. Brussel, Verzameling zegelafgiet-sels, nr. 6590; foto ARA. Brussel).

AFBEELDING V

Tegenzegel van de stad Oostende, 1784. (ARA. Brussel, Verzameling zegelafgiet-sels, nr. 27611; foto ARA. Brussel).

Maar wat is de oorsprong van de keper? Ook hier dient men terug te grijpen naar het ontstaan en de oudste geschiedenis van de stad. Op 29 juni 1270 sloot gravin Margareta een overeenkomst met Watremans de Ghant, chevalier, m.a.w. : ridder Wouterman van Gent, betreffende de rechten "*ke li devant dis chevaliers avoient a Oosthende enchois ke la vile fust franchie et misse a loi*". Vooraleer Oostende het stedelijk statuut kreeg had Wouterman van Gent daar dus zekere rechten. Oostende lag ingesloten in een gebied dat onder het Oud Regime Woutermansambacht genoemd werd. Dit ambacht van het Brugse Vrije bestond in de 13de eeuw uit de parochies Zandvoorde, Sint-Katarina, Mariakerke, delen van Ettelgem, Oudenburg en Bredene. Zijn naam werd gegeven aan het ambacht waarvan hij, en later zijn afstammelingen, schout en waterschout was. Op grond van deze functie kon Watremans de

Ghant, chevalier, vermoedelijk de zoon van Wouter Man I van Gent, in 1266 en 1270 dus schadevergoeding vragen voor het verlies dat hij leed door de oprichting van de stad Oostende. Deze Wouterman II is vrij goed gekend. Hij was schepen van het Brugse Vrije van 1265 tot 1274. Van 1268 af vindt men zegels van hem en van zijn afstammelingen, die alle van hetzelfde type zijn : wapenzegels, op het schild van dewelke een keper afgebeeld is. De oorsprong van die keper schijnt dus Gents te zijn.

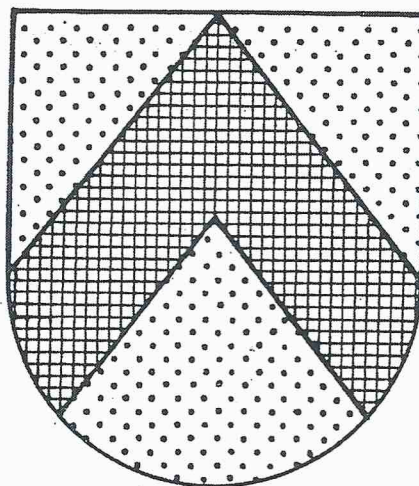
Meteen is het blazoen van de stad Oostende een open boek geworden. De hemelse portier Sint-Pieter, eerste patroon van de parochiekerk, en de poorten van de nieuw opgerichte stad zijn verantwoordelijk voor de sleutels. Die werden gecombineerd met het wapen van Woutermansambacht, de plattelandsomschrijving waaruit Oostende gelicht werd om tot stad verheven te worden.

Het wapen van Oostende vertelt dus de oudste geschiedenis van de stad. Het herinnert aan de patroon der kerk, aan de oprichting van de stedelijke omschrijving, aan het oude ambacht waartoe Oostende oorspronkelijk behoorde en aan de ambachtsheren, afstammelingen van de burggraaf van Gent.

AFBEELDING VI

Zegel van Wouterman II van Gent.
(ARA. Brussel, Verzameling zegelafgietsels, nr. 20881 ; foto ARA. Brussel).

AFBEELDING VII

Wapen van Woutermans-ambacht.
(Tekening door de auteur).

Leopold I heeft in een arrest van 6 februari 1837 de zegels van de gemeenten in zijn rijk afgeschaft, en heeft richtlijnen gegeven waaraan de nieuwe zegels die door de administratie zouden gebruikt worden, moesten voldoen. Daarbij heeft hij aan elke gemeente de vrijheid gelaten om aan de regering te vragen hun oude wapenschilden te kunnen behouden. De gemeenteraad van Oostende heeft datzelfde jaar reeds die aanvraag ingediend, en op 30 november 1838 oordeelde de koning dat er voldoende gronden waren om dit toe te staan.

Het uittreksel van het register "wapenschilden van de Belgische gemeenten", koninklijk arrest 1^e D^on, n° 12822 page 62 – Ministerie van Binnenlandse Zaken (administratie van provincie- en gemeentezaken) luidt :

"Aan allen die zijn en zullen zijn, gegroet.

Ons Ministerie van Binnen- en Buitenlandse Zaken.

Ons werd ter kennis gesteld in zijn verslag van 27 november 1837 en 27 september 1838, dat de gemeenteraad van de stad Oostende, provincie West-Vlaanderen, de wens kenbaar heeft gemaakt om verificatie en behoud van het hun in het verleden toegekende wapenschild, rekening houdende dat er voldoende oude en betrouwbare documenten zijn neergelegd in de

bibliotheek die de echtheid staven, zoals geschriften van de hertog van Bourgondië die bewijzen dat de stad Oostende sedert lange tijd bijzondere wapenschilden bezit.

Gezien het getuigschrift van het jaar 1303 bij dewelke Philips, zoon van Gui de Dampierre, graaf van Vlaanderen, de stad Oostende toestemming geeft gegeven het nieuwe zegel te gebruiken.

Gezien ons arrest van 6 februari 1847 die het uiterlijk van de gemeentelijke zegels regelt.

Gaven wij en geven wij nu aan de stad Oostende de tegenwoordige goedkeuringsbrieven die toelaten de zegels te voeren en te gebruiken die zij tot deze dag reeds gebruikten, die zoals hier beschreven zijn : Goud met sabel keper, met drie gelijke sleutels, de twee bovenste sleutels elkaar toegewend, de top gedekt met een gouden kroon, en als dragers, enerzijds een zeemeerman naar het leven en anderzijds een sirene naar het leven die een gouden spiegel in haar andere hand houdt.

Belasten onze Minister van Binnen- en Buitenlandse zaken met de uitvoering van deze beslissing en opname in het officieel rapport."

Uiteindelijk veranderde het wapenschild van Oostende nog een laatste maal van uiterlijk met opname van het Oorlogskruis 1940 met de palm, dat haar verleend werd door de Minister van Landsverdediging bij KB van 31 maart 1951 n° 665 om volgende reden:

"Uit erkentelijkheid voor het schoon gedrag van hare bevolking die zich gedurende de huidige oorlog onderscheiden heeft door een uitzonderlijke moed tijdens de bombardementen van 1940 ondergaan door hun stad en die gelijkaardige gevaren als dezen van het slagveld opleverden".

Bronnen:

- Uit Ostendiana 1972 "Het stadswapen van Oostende" door Dr. E. Warlop.
- Uit Ostendiana (814 – 1907) par Robert de Beaucourt de Noortvelde, historien du Littoral belge et des communes avoisinantes.